

ΚΡΗΤΙΚΑ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

3*

ΤΟ «ΥΜΝΟΛΟΓΙΟΝ» ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΛΟΥΜΠΑΝΟΥ

Εἰς τὸν «Νέον Ἑλληνομνήμονα»¹ ὁ Σπυρίδων Λάμπρος ἐξέδωσε, κατόπιν ὀρθότερας ἀναγνώσεως, τῆς πρὸ αὐτοῦ γενομένης ὑπὸ Coxe², τὸ βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα τοῦ κώδ. Oxon. Canon. gr. 117 (Sum. Cat. 18570). Ὁ ἴδιος Σπυρίδων Λάμπρος ἀργότερον εἰς «Νέον Ἑλληνομνήμονα»³ ἐπεσήμανε τὴν εἰς τὸν κώδικα αὐτὸν περιεχομένην «προσευχὴν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν», ἐκδώσας δὲ τοὺς τρεῖς πρώτους στίχους αὐτῆς συνέστησε τὴν πλήρη ἔκδοσίν της⁴.

Ἀνεωτέρα μελέτη τοῦ κώδικος αὐτοῦ, γενομένη ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὴν Bodleian Library τῆς Ὁξφόρδης τὸ θέρος τοῦ 1948, ἔδειξεν ὅτι ὄχι μόνον ἡ προσευχὴ αὐτὴ ἀλλὰ ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον τοῦ κώδικος παρουσιάζει ἐνδιαφέρον. Ὁ Γεώργιος Λουμπάνος συνεπλήρωσε τὴν γραφὴν τοῦ κώδικος, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ὀνομάζει «Ἑμνολόγιον» τὸ 1649, «ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ σὰς ια' ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ εἰς τὸ Χάνδα⁴, εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀγαρινῶν»⁵ κατὰ τὸ βιβλιογραφικὸν του σημεῖωμα. Τὸ κείμενον ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη κυρίως. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν εἶναι σειρὰ προσευχῶν, τὸ δὲ δεύτερον μετάφρασις εἰς δημώδη, μὲ ἀρχετὰ Κρητικὰ ἰδιωματικὰ στοιχεῖα, διαφόρων συνοδικῶν κανόνων περὶ νηστείας. Τοὺς ἀκριβεῖς τίτλους τῶν τμημάτων αὐτῶν παραθέτει ὁ Coxe εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ κώδικος. Ἐκ τῶν προσευχῶν δύο εἶναι ἑμμετροί⁶, αἱ δὲ ἄλλαι παραφράσεις γνωστῶν προσευ-

*) Βλ. «Κρητ. Χρον.» Β', 539.

1) II, 192.

2) Catalogus codd. manuscr. Oxon. εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν.

3) XII, 482.

4) Ὁ Σπυρ. Λάμπρος ὑποθέτει ὅτι ἡ «Προσευχὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν» εἶναι προτότυπον ἔργον τοῦ Λουμπάνου. Πράγματι ὅμως εἶναι παράφρασις τοῦ «Θρηνητικοῦ λόγου» τοῦ Συμεών.

4) Ὁ κώδιξ ἔχει «Χά ν δ α», ὅπως ὀρθῶς ἀνέγνωσεν ὁ Coxe. Ὁ Λάμπρος ἐξέδωκε «Χά ν δ α κ α».

5) Καὶ ἓνας ἄλλος κώδιξ ἐγράφη ἐπίσης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας τοῦ Χάνδακος: Βέη Ν., Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι, 1906, σελ. 18 κ.εξ.

6) 78v-81r, στ. 162 καὶ 81r-97r, στ. 112.

χῶν ἀπὸ «Προσευχητάρια»⁷. Ἡ σχέσις τῶν κειμένων αὐτῶν καὶ πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸν κωδικογράφον εἶναι προφανής: Ὁ «εὐτελής καὶ ἀνάξιος», κατὰ τὸν αὐτοχαρακτηρισμὸν του, Γεώργιος Λουμπάνος, γέρον ἴσως πλέον καὶ συνεπῶς μὴ δυνάμενος νὰ πολεμήσῃ, καταγράφει, ἐντὸς τῆς πολιορκουμένης πόλεως τοῦ Χάνδακος, διαφόρους ἀπλᾶς προσευχάς, ἐπικαλούμενος τὴν θεϊαν προστασίαν.

⁷ Ἀπὸ τὸ εὐγενές αὐτὸ μνημεῖον τοῦ εὐλαβοῦς ἕλληνος ἐκδίδονται κατωτέρω ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου ὑποδειχθείσης «Προσευχῆς» καὶ δύο ἄλλαι Προσευχαί, αἱ μόναι τοῦ «Ὑμνολογίου» ὅπου γίνεται ρητὴ μνεῖα τῆς ἀγωνιζομένης Κρήτης. Ἐνῶ ὅλαι αἱ ἄλλαι προσευχαὶ κινουῦνται εἰς γενικὸν ἐπίπεδον καὶ μόνον ἐμμέσως ὑποδηλώνουν τὴν ἀνησυχίαν τοῦ κωδικογράφου⁸, εἰς τὰς δύο ἐκδιδομένας ἐδῶ προσευχάς ὁ Γεώργιος Λουμπάνος ἐπικαλεῖται τὴν προστασίαν τῆς Θεοτόκου ρητῶς ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης ἐναντίον τῶν εἰσβολέων Κρήτης⁹.

⁸ Ἀπὸ τὴν ἀποψιν τοῦ περιεχομένου των, τὰ κείμενα τοῦ Λουμπάνου παρουσιάζουν τὸ ἰδιάζον φαινόμενον ὅτι ἀποτελοῦνται κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος των ἐξ ἀπανθισμάτων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφεῶν. Ἡ «Προσευχὴ πρὸς τὴν εαυτοῦ ψυχὴν» εἶναι κυρίως σύνθεσις φράσεων ἐκ τῶν «Ψαλμῶν». Ἀπηχίσεις ἐκ τῶν Χαιρετισμῶν καὶ τῶν Θεοτοκίων ἀποτελοῦν καὶ τῶν ἄλλων δύο προσευχῶν τὸ μεγαλύτερον μέρος¹⁰. Ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον σώζει τὰ κείμενα αὐτὰ εἶναι, νομίζω, ἡ γλῶσσα των καὶ ὁ προσωπικὸς παλμὸς μὲ τὸν ὅποῖον ἔχουν γραφῆ.

⁷) Εἰς 17v καὶ 28v-32r προσευχαὶ Ματθαίου Φιλαδέλφως, μητροπολίτου Ἐφέσου. Εἰς 20r-28v, Νύμφωνος πατριάρχου. Εἰς 64r-72v Κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφωτάτου βασιλέως.

⁸) Πρβλ. 47r: «Εὐχαὶ λεγόμεναι κατ' ἐνώπιον τῆς εἰκόνας τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου... ὅπως εὐρησῇ αὐτὴν βοηθὸν ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ ψυχολογισμοῦ σου». 57v: «... ὅπως εὐρησῇ αὐτὴν μεσίτριαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως». 102v: «Αὐτὴ ἡ εὐχὴ εὐρέθη εἰς τὸν ἅγιον Τάφον τῆς Παναγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. Νὰ ἡξέυρη καὶ νὰ πιστεύῃ πᾶς ἄνθρωπος ὁποῦ θέλει διαβάσει τὴν εὐχὴν ταύτην κάθε ἡμέραν, μίαν φορὰν τὴν ἡμέραν, καὶ νὰ τὴν (cod. τῆς) βαστάξῃ ἀπάνω του, δὲν φοβᾶται νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ κακὸν θάνατον, οὔτε εἰς πόλεμον, οὔτε εἰς θάλασσαν, οὔτε εἰς ποταμόν, οὔτε ἀπὸ ἐχθρόν (cod. ἐχρὸν) του θέλει ἔχει κακὸν οὔτε ἀπὸ μαχαίριον οὔτε ἀπὸ ξύλον...».

⁹) Εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν κειμένων διώρθωσα σιωπηλῶς τὰς πολυαρίθμους ἀνορθογραφίας τοῦ Γεωργίου Λουμπάνου. Δεῖγμα των παρέχει ὁ Λάμπρος εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν πρώτων στίχων τῆς προσευχῆς.

¹⁰) Δι' εἰδικωτέρας διαπιστώσεις δὲν εἶχα εἰς τὴν διάθεσίν μου τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον. Μία τοιαύτη ἄλλως ἔρευνα δὲν ἔχει νὰ προσθέσῃ τίποτε τὸ ἰδιαίτερον.

Α'

Cod. Oxon. Canon. gr. 117, ff 72v-77v

Εὐχὴ εἰς τὴν Παναγίαν Θεοτόκον καὶ Δέσποιναν.

72v

Παρθένε Δέσποινα Θεοτόκε, ἡ τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ λόγον κατὰ
 σάρκα γεννήσασα, τὸν πάσης ὄρατῆς καὶ νοητῆς κτίσεως ποιητὴν καὶ
 Δεσπότην, τὸν ἕνα τῆς Τριάδος θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον ὑπὲρ φύσιν κνο-
 5 φορήσασα, τὸ σκήνωμα τῆς Θεότητος, τὸ πάσης ἀγιωσύνης | καὶ χά- 73r
 ριτος δοχεῖον, ἐνῶ κατώκησε τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς,
 εὐδοκία τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, συνεργεία τοῦ Ἁγίου πνεύματος, ἡ πά-
 σης τῆς κτίσεως βασιλικῶ καὶ θεοπροπεῖ ἀξιώματι ἀνυπέροβλητον ὑπερ-
 κειμένη καὶ ὑπερέχουσα, ἡ δόξα καὶ τιμὴ καὶ ἄρρητος εὐφροσύνη τῶν
 10 ἀγγέλων, | βασιλικὸς τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν στέφανος, ἡ θαυ- 73v
 μαστιὴ καὶ ὑπερφυῆς τῶν μαρτύρων ἀνδρεία, ἡ τῶν ἀγόνων αὐτῶν
 καὶ τῆς νίκης ἀφορμὴ, καὶ τῶν ἀθλητικῶν καὶ τῶν αἰδίων καὶ θεο-
 προπεῶν ἀμοιβῶν πρόξενος, ἡ ὑπέριμος τῶν μαρτύρων τιμὴ καὶ δόξα,
 ἡ τῆς ἡσυχίας ἀπλανῆς ὁδηγὸς καὶ διδέσκαλος, ἡ τῶν ἀποκαλύψεων
 15 καὶ πνευματικῶν μυστηρίων θύρα, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, ἡ πύλη τοῦ ἀπρο-
 σίτου | φωτός, ὁ τοῦ ἔλεους ἀκένωτος ποταμός, ἡ πάντοτε καὶ θαυμά- 74r
 των ἀνεξάντλητος θάλασσα, Σοῦ δεόμεθα καὶ Σὲ παρακαλῶ, τὴν συμ-
 παθεστάτην μητέρα τοῦ φιλανθρώπου Δεσπότη, ἱλάσθητι ἔμοῦ τοῦ ἁ-
 μαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, ἐπίβλεπον εὐμενῶς ἐπὶ τὴν ταπει-
 20 νοσίην μου, ἴασαι τὰ συντριμμάτα τῆς ψυχῆς μου καὶ τοῦ σωματίου μου,
 | τοὺς ὄρατοὺς καὶ ἀοράτους πολέμους κατάλυσον, πύργος ἰσχύος, ὅπλα 74v
 πολεμικά, παράταξις ἰσχυρὰ καὶ στρατηγὸς καὶ πρόμαχος γενοῦ τοῦ ἀνα-
 ξίου ἔμοῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ἐχθροῦ μου, δεῖξον μοι τὰ ἄρχαῖα ἐλέη
 σου καὶ τὰ θαυμάσιά σου σήμερον, δεῖξον τοῖς ἀνόμοις ἐχθροῖς μου
 25 ὅτι μόνος βασιλεὺς καὶ Δεσπότης ὁ Σὸς υἱὸς καὶ Θεός. Καὶ Σὺ, Κυ-
 ρία Θεοτόκε, δύνασαι πάντα | ὅσα καὶ βούλοιο ἐν οὐρανῶ καὶ ἐπὶ γῆς, 75r
 πάσας τὰς αἰσθήσεις πρὸς τὸ συμφέρον ἐκάστω. Ρῦσαι, Δέσποινα, τοῖς
 νοσοῦσι τὴν ὑγίειαν, τοῖς ἐν θαλάσῃ τὴν γαλήνην καὶ τὴν κυβέρνη-
 σιν, ὁδοιποροῦντι συνοδεύουσα καὶ φυλάττουσα, αἰχμαλώτους τῆς πι-
 30 κρᾶς ροιμένη δουλείας, παραμυθουμένη τοὺς λυπουμενούς τὴν πενίαν
 μου καὶ πᾶσαν ἄλλην σωματικὴν κουφίζουσα κάκωσιν, τῶν ψυχικῶν
 | ἀρρωστημάτων καὶ τῶν παιδῶν ἀπαλλάττουσα πάντας ταῖς Σαῖς ἀο- 75v
 ράτοις προστασίαις καὶ εἰσηγήσεσιν, ἵνα τὴν ὁδὸν τῆς προσκαίρου ταύ-
 της ζωῆς καλῶς καὶ ἀπροσκόπτως ἀνύσαντες, τῆς βασιλείας τῶν οὐρα-
 35 νίων καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν διὰ σοῦ ἐπιτύχωμεν. Τοὺς δὲ πιστοὺς

9 τιμὴ καὶ ἄρρητος : τριφὴ καὶ ἀρρήτως cod.

βασιλεῖς ἡμῶν καὶ ὀρθοδόξους Χριστιανούς, τοὺς τῷ φοβερῷ τοῦ μὲ-
 νογενοῦς Σου νιῶν τιμηθέντας ὀνόματι καὶ τῇ Σῆ | ἀμάχῳ πεποιδό- 76r
 τας προστάσι καὶ χάριτι, μεσίτην καὶ πρόμαχον κατὰ τῶν ἐπικειμέ-
 νων ἐχθρῶν ἀοράτως ἐνίσχυσον διὰ τὸ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐπικείμενον
 40 τῆς ἀθνημίας νέφος. Ἐφελε τὸν πόνον τῆς ψυχῆς αὐτῶν καὶ λαμπρὰν
 τὴν εὐθυμίαν καὶ χαρὰν ἀντεισήγαγε, εἰρηρικὸν καὶ ἀστασίαστον τὸ
 κράτος καὶ τὴν βασιλείαν ἀποκαταστήσασα. | Ρῦσαι, Δέσποινα, ταῖς 76v
 προσβείαις σου ἐξαιρέτως τὸν ἀνάξιον δούλον σου Φραγκῖσκον¹¹ καὶ
 πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποτισμοῦ,
 45 πυρός, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων καὶ ἐμφυλίου πολέμου, ρῦσαι
 Δέσποινα, καὶ τὴν ταλαίπωρον καὶ ἀθλίαν καὶ βορβορώδη νῆσον Κρή-
 την ὑπὸ τῶν ἀνόμων καὶ ἀθέων Ἀγαρινῶν. Ναί, ὑπεράγαθε καὶ
 παντευλόγητε, | παμμακάριστε καὶ πανάμωμε, παράφθορε, πανακήρατε, 77r
 πάντιμε. Ἡ ἐλπίς τῶν ἁμαρτωλῶν, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, δὸς
 50 βοήθειαν τῶν ταλαιπώρων καὶ ἀναξίων δούλων σου, τῶν κατοικούντων
 ἐν αὐτῇ καὶ δικαίως αὐτούς, Παναγία Θεοτόκε, φέρε εἰς τὸν νιόν Σου
 καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅτι αὐτῷ πρόκειται δόξα, τιμὴ καὶ
 προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ πατρὶ καὶ τῷ παραγίῳ καὶ ἀγαθῷ
 αὐτοῦ πνεύματι, | νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. 77v

43 φραγκῖσκον in rasura.

B'

Cod. oxon. Canon. gr. 117 ff 97r-102v.

Εὐχὴ ἑτέρα εἰς τὴν Παναγίαν Θεοτόκον καὶ Δέσποιναν. 97v

Παρθένε Δέσποινα Θεοτόκε, | ἡ καθαρωτέρα τῆς ὅλης κτίσεως, ἡ
 ὑψηλοτέρα καὶ καθέδρα τοῦ βασιλέως καὶ κλίνη, παλάτιον, δροσοφόρε
 πόκε, νεφέλη φωτεινὴ, ράβδε τοῦ Ἀαρῶν, πόκε δροσοφόρε τοῦ Γεδε-
 5 ὶων, βάτε ἀκατάφλεκτε, σιάμνε, πλάξ θεοχάρακτε, πύλη καὶ κλῖμαξ,

¹¹) Ἡ λέξις «Φραγκῖσκον» ἐδῶ, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἐπομένην προσευχὴν, στ.
 49, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ κώδικος (103v «βοήθησον τοῦ δούλου σου
 Φραγκῖσκου», 107r «σκέπασον τὸν δούλον σου Φραγκῖσκον») ἔχει γραφῆ ὑπὸ με-
 ταγενεστέρως χειρός, ἀποξεσθείσης ἄλλης λέξεως, τοῦ ὀνόματος τοῦ Γεωρ-
 γίου Λουμπάνου. Προφανῶς ὁ κῶδιξ ἠλλαξεν ἀργότερα κύριον περιελθὼν εἰς
 τὸν Φραγκῖσκον. Εἰς τοῦτον ἀνήκουν αἱ ἄσχετοι πρὸς τὸ κυρίως «Ἵμνολόγιον»
 προσθῆκαι εἰς τὰς σελίδας 1r-6r καὶ 151r καὶ ἔπειτα, περιέχουσαι ἀποσπά-
 σματα Εὐαγγελίων, κοντακίων κτλ., ἀσυνδέτων μεταξύ των. Εἰς τὸν ἴδιον ἐπί-
 σης ἀνήκουν καὶ αἱ ἰταλικαὶ σημειώσεις τῆς σελ. 121v, ἐκ τῶν ὁποίων εὐανά-
 γνωστος εἶναι μόνον ἡ φράσις: «Prima amare Dio, poi Maria e poi l'an-
 gelo nostro custode, si volesse salvare».

- Παντάνασσα σεμνή, πανύμνητε, ἀπείρανδρε, θεόνυμφε, ἄσπιλε, πανα-
 μώμητε καὶ ἄφθορε, τράπεζα, βασίλισσα, | ἀπελπισμένων ἢ ἐλπίς, ρῶ- 98r
 σις τῶν ἀσθενούντων, ἀσφάλεια ἐσιώτων, ὁμόνοια ἐκκλησιῶν, δόξα
 πατριαρχῶν, ἀνάκτων τὸ κραταίωμα, ἰσχύς τῶν στρατοπέδων, καλλονή
 10 τῶν ἱερέων, πεπλανημένων ὁδηγέ, βακτηροία τῶν τυφλῶν, χαρὰ τῶν
 θλιβομένων, ρῦσις ἀδικουμένων, κόρη, πηγῆ, σκέπη, χώρα, ὕψος τῶν
 ἀγγέλων, κατάπτωσις τῶν δαιμόνων, | θυμιατήριον χουσοῦν, γέφυρα, 98v
 ἰσχύς, τροφή, στολή, χαρὰ, εὐλογία, ἀντίληψις, δόξα, πνοή, προστά-
 τισ, πορφύρα θεοῦφαντε, στάμνε, ράβδε, πόκε, στόμα, κούφη νεφέλη,
 15 εἰς Ἐσένα καταφεύγω, εἰς ἔσένα τρέχω, Ἐσὺ, Πανάχαρτε Θεοτόκε,
 βοήθει μοι τῇ ὥρα ταύτῃ καὶ χάρισέ μοι καιρὸν ζωῆς, ἵνα δοξάζω
 πάντοτε τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· μνήσθητι, | Δέσποινα, τοῦ ἀναξίου 99r
 δούλου σου. Παρθένε Θεοτόκε, Σὺ γινώσκεις ὅτι ἐπὶ σοὶ θαρσῶ καὶ
 εἰς τὸν υἱόν σου τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Διό, Δέσποινα
 20 Θεοτόκε, βοήθει μοι τοῦ ἀναξίου δούλου σου· ἔχεις γὰρ τὸ θέλειν καὶ
 τὸ δύνασθαι ὡς τὸν ἕνα τῆς Τριάδος ἀρρήτως γεννήσασα. Μόνον μὴ
 παρίδῃς με τὸν σὸν ἄθλιον δοῦλον, Παναγία Θεοτόκε· ἴδε τὴν πίστιν
 μου καὶ τὸν πόθον μου τὸν ἔνθεον | καὶ ὡς ἔχουσα τὸ συμπαθές καὶ 99v
 τὸ δύνασθαι, ὡς μήτηρ τοῦ μόνου ἀγαθοῦ καὶ ἐλεήμονος Θεοῦ, δέξαι
 25 τὴν παναθλίαν μου ψυχὴν καὶ ἀξιώσον αὐτὴν διὰ τῆς μεσιτείας καὶ
 ἀντιλήψεως τῆς δεξιᾶς μερίδος τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ τῆς κα-
 ταπαύσεως τῶν ἀγίων καὶ ἐκλεκτῶν αὐτοῦ. Οὐκ ἔχω πλὴν σου βοη-
 θὸν οὐδὲ ἀντίληψιν. Εἰς Σὲ ἐλπίζω μὴ ἀστοχήσω, | εἰς Σὲ καυχῶμαι. 100r
 Μὴ διὰ τὰς πολλὰς μου ἁμαρτίας ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ’
 30 ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου δούλου σου. Ἐλέησόν μου τὴν ταπείνωσιν, ἄχαρτε,
 οἰκτίρησόν μου τὴν ἀσθένειαν, Πάναγνε. Μεγάλῃν ἔχεις τὴν παρη-
 σίαν πρὸς τὸν ἐκ σου τεχθέντα Θεὸν ἡμῶν, ὡς οὐδεὶς ἕτερος πάντα
 δύνασαι, πάντα ἰσχύεις, ὡς πάντων | ὑπερέχουσα τῶν κτισμάτων. Οὐ- 100v
 δέν σοι ἀδύνατον, ἐὰν θελήσῃς μόνον. Μὴ παρίδῃς μου τὰ δάκρυα, μὴ
 35 βδελύξῃς μου τὸν στεναγμόν, μὴ ἀπόσῃ μου τὸν ἐγκάρδιον πόνον, μὴ
 κατασχύνῃς μου τὴν εἰς Σὲ προσδοκίαν, ἀλλὰ ταῖς μητρικαῖς σου δε-
 ῆσει τὴν τοῦ ἀγαθοῦ υἱοῦ καὶ θεοῦ ἀβίαστον βιασαμένη εὐσπλαχνίαν,
 | ἀξιώσόν με τὸν ἁμαρτωλὸν τὸ πρῶτον καὶ ἀρχαῖον ἐπαναλαβεῖν κάλ- 101r
 λος, τὴν τῶν παιδῶν ἀποθέσθαι ἀμορφίαν. Διό, Πανύμνητε Θεοτόκε,
 40 ἐπάκουσόν μου τοῦ ἀναξίου δούλου σου· ρῦσαι, Δέσποινα, ταῖς πρε-
 σβείαις σου τὸν ἀνάξιον δοῦλον σου Φραγκῖσκον ἀπὸ παντὸς κακοῦ
 κατατύχη ὑπὸ πολέμου, ὑπὸ ἐχθρῶν, ὑπὸ θαλάσσης, ὑπὸ ξύλου καὶ
 παντὸς κακοῦ καὶ δός, | Δέσποινα, ὑγίειαν καὶ σωτηρίαν ἐμοῦ τοῦ 101v
 ἁμαρτωλοῦ καὶ παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, τῶν μισούντων καὶ ἀγα-
 45 πώντων με. Ἐξαιρέτως ρῦσαι, Δέσποινα, τὴν παναθλίαν μου ψυχὴν

ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ μισροῦ καὶ κακοτέχνου πλάνου καὶ ρῦσαι, Πάνα
 γνε Θεοτόκε, ἡ κραταιὰ προστασία τοῦ Κόσμου, καὶ τὴν ταλαίπω-
 ρον καὶ βεβορβωρώδη τάλαινα νῆσον Κρήτην ὑπὸ τῶν ἀθέων | καὶ 102r
 ἀπίστων Ἀγαρινῶν. Ναί, ὑπεράγαθε Δέσποινα Θεοτόκε, ἐπάκουσόν
 50 μου τοῦ ἀχρείου καὶ ρῦσαι αὐτὴν ὑπὸ τοῦ ἀθέου Ἔθνους αὐτῶν. Μη-
 δὲ γὰρ εἴπωσι καὶ ποῦ εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν; Ἀλλὰ εἰς Ἑσένα τρέχομε,
 διὰ τὴν βοήθειάν σου τοῦ ταλαιπώρου λαοῦ τῆς αὐτῆς ταλαίπωρης Κρήτης,
 ἵνα δοξάζωμε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Σέ, μεσίτριαν
 Κόσμου, | ὅτι αὐτῶ πρόκειται δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶ- 102v
 55 νας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Γ'

Cod. Canon. gr. 117, ff 122v-131r

Προσευχὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν.

Τίς τὰ σὲ παρηγορήσει, ψυχὴ μου, θυγατέρα τῆς Ἱερουσαλήμ; Ἐ-
 πειδὴ τέτοιας λογῆς σκληρὰ ἐπιλογήθηκες : Χύσε ὡς νερὸν τὴν καρδίαν
 σου ὀμπροστίας εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, σήκωσε πρὸς Αὐτὸν τὰ χέ-
 5 ρια σου, διὰ τὴν εὐχὴν βοήθειαν τῆς σωτηρίας σου | καὶ βοτάνην εἰς 123v
 τὰς πληγὰς τῶν ἁμαρτιῶν σου. Φώνιαξε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδίας σου
 τὸ: ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, διὰ τὴν μεγάλην σου
 ἐλεημοσύνην καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῆς εὐσπλαχνίας σου λύσε τὰ ἁμαρτή-
 10 ματά μου. Ὁ Θεὸς ποτὲ τὴν ψυχὴν μου δὲν ἀπορρίπτει, καρδίαν συγ- 124r
 τειριμμένην καὶ τεταπεινωμένην. Λοιπὸν | μὲ δάκρυα καὶ ἀναστενα-
 γμοὺς πρὸς αὐτὸν φθάσε καὶ τέτοιας λογῆς τοῦ εἶπέ : Ποῖος τὰ δώση
 νερὸν εἰς τὴν κεφαλὴν μου καὶ βρούσες δακρύων εἰς τὰ μάτια μου, τὰ
 θρηνηθῶ καὶ τὰ κλαύσω ταῖς πληγαῖς μου; Ἐλλάξασιν αἱ ἡμέραι τῆς
 ἀφροσύνης μου εἰς δάκρυα καὶ τὰ τραγούδια μου εἰς θρήνους· ἤλειψεν
 15 ὁ ἦχος τῶν τραγουδιῶν μου καὶ ἡ κιθάρα μου | ἤλαξεν εἰς βουγμὸν 124v
 τῶν ὀδόντων καὶ εἰς ἀναστεναγμοὺς τῆς καρδίας μου καὶ δάκρυα τῶν
 ὀμμάτων μου· ἐσιώπησα καὶ ἐταπεινώθηκα καὶ ἀπὸ τὸ καλὸν ἐμίσησα
 καὶ ὁ πόνος μου μεγαλύτερος ἐξανακαινουργιώθηκε· φόβος καὶ τρόμος
 ἔπεσεν ἐπάνω μου καὶ σκοτεινάρες μὲ ἐσκεπάσασιν· οἱ ἄβυσσοι μὲ
 20 ἐπερικύκλωσαν καὶ ἡ κεφαλὴ μου | ἤπεσε εἰς τῶν πετρῶν τὰ σχήμα- 125r
 τα. Ὁϊμέ, διότι ὡς Σόδομα καὶ Γόμορα ἐγίνηκα· ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν
 μου ὄλος ἐκατακάηκα καὶ ποῖος τὰ σπλαχνισθῆ τὸν ἄθον τῶν λειψάνων
 μου, τῆς ὁποίας ἐγίνηκα κρούσεμα καὶ τίς τὸν ἄτυχον τὰ μὲ παρηγορή-
 ση; Χειρότερα ἐγὼ ἤσφαλα παρὰ τὰ Σόδομα, διότι ἐκεῖνα τὸν νόμον δὲν

6 πληγὰς σου mp. erasit ms. 20 πεζῶν sed τρ in mg cod.

- 25 κατέχοντας | εἰς τοὶ ἁμαρτίες ἐπέσασι, μὰ ἐγὼ τὴν χάριν λαμβάνοντας 125v
τὸν Κύριόν μου ἐπρόδωσα. Ὅϊμέ και τί νὰ γενῶ, ποῦ νὰ τρέξω, ποῦ
νὰ γυρίσω, ποῖαν βοήθειαν νὰ εὔρω, μεσίτην εἰς τὸν Θεὸν νὰ μὲ βάλῃ.
Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀνθρώπου σφάλλῃ, εὐρίσκει ἄνθρωπον ὅπου μεσι-
τεύει, μὰ ἐγὼ, ὅπου εἰς τὸν θυμόν μου ἤσφαλα, ποῖον νὰ εὔρω νὰ Τὸν
- 30 καλοσυνέψῃ; | Ὅϊμέ, διατὶ πόνον συνέλαβα και ἀνομίαν ἐγέννησα, 126r
λάκκον ἤσκαψα και εἰς τὴν κορυφὴν μου ἡ ἀδικία μου ἐκατέβηκεν· ἡ
ἀκαθαρσία μου ὀμπρὸς εἰς τὰ πόδια μου εὐρίσκεται και δὲν ἐθυμή-
θηκα τῶν ὑστερῶν μου ἡμερῶν κι ἤπεσα πέσμα θαυμαστὸν και τινὰς
δὲν εὐρίσκεται νὰ μὲ παρηγορήσῃ. ὦ, πόσα δριμύς | ὁ καρπὸς τῆς 126v
35 πορνείας, παρὰ χολὴν πικρότερος και παρὰ σπαθὶν δίστομον. ὦ, και
πῶς ἐγίνηκα εἰς ἐρήμωσιν, ὦ, πόσον ὀγλήγορα ἐχάμνηνα! ὦ πόσον
βαθειὰ ἔπεσα, ὦ, και πόσον μακρὰ ἀπὸ τὸν ποιητὴν μου ἐλαργάρησα!
Διὰ τοῦτο τὴν εἰκόνα μου ἀπὸ τὴν χώραν τοῦ Θεοῦ ἐρρίζασιν και ἐκα-
ταπατήσασιν. Ἐγὼ ἀπὸ τὴν βίβλον τῆς ζωῆς ἐλειώσθηκα, ἐγίνηκα | ὡς 127r
40 ἐν νυκτὶ κόραξ, ὡς τὸ μοναχὸν ὀσπίτιον και ὡσὰν στρουθίον μόνον εἰς
τὸ δῶμα ἐπάνω, και τινὰς, ὀϊμέ, δὲν εὐρίσκεται νὰ μὲ παρηγορήσῃ.
Στρέφομαι εἰς τὰ δεξιὰ μου μέρη και θεωρῶ και δὲν εἶναι τινὰς νὰ μὲ
γνωρίσῃ και ἀπὸ τὰ ζερβὰ γυρεύουσιν ὡς ἄδικον νὰ μὲ ἀρπάξουσιν
φεύγω δίχως τινὰς νὰ μὲ ζητάει και τινὰς δὲν εἶναι νὰ μὲ γυρεύσει.
- 45 Ἐγίνηκα | ὡσὰν ἀναφλέντιον χρειασίδι γεμάτον καταστρονέματα· κα- 127v
ταραμένη νὰ ἦτον ἡ ἡμέρα ὅπου ἐγεννήθηκα και ἡ νύκτα εἰς τὴν ὁποίαν
εὐφράνθηκα. Μὴ μειωθῆ ἡ ἡμέρα ἐκείνη μὲ τὲς ἡμέρες τοῦ χρόνου,
και ὁ ἔωσφόρος εἰς τὴν νύκτιαν ἐκείνην μὴν ἀνατείλῃ. Ὅϊμέ, μάνα
μου, και διατὶ μὲ ἐγέννησες, πραιμίον τῶν κόπων τοῦ διαβόλου και δί-
χως ὀφέλειαν εἰς τὴν γῆν ἀπάνω. | Καλύτερόν μου ἦτον νὰ μὴν ἤθελα 128r
50 γεννηθῆ ποτέ μου, παρὰ, ἀπήτις ἐγεννήθηκα, νὰ μισεύσω ἀπὸ σένα,
τοῦ Θεοῦ μου και πλάστου μου. Κλαύσατέ με, βουνὰ και λαγγάδια,
κλαύσατέ με, ποταμοὶ και βροῖες, διατὶ ἐγὼ εἶμαι τοῦ καῦμοῦ ἡ θυ-
γάτηρ. Κλαύσατέ με, θηρία τοῦ ἀγροῦ, τετράποδα τῆς γῆς. Πουλιὰ πε-
55 τούμενα τοῦ ἀέρος και πᾶσα πρῶν | και ψυχὴ ζωσα, δάκρυα χύσετε διὰ 128v
λόγου μου, διατὶ ἔσεῖς εἴσθε πουλιὰ τοῦ Παραδείσου. Ἄγγελοι θάνα-
τον δὲν φοβᾶσθε, οὐδὲ τρόμος τοῦ Ἄδου οἷς φοβερίζει, μὰ ἐμένα τὸν
ταλαίπωρον ὁ τάρατος μὲ ἀνημένει. Ἐγὼ ἤκαμα τὴν ἁμαρτίαν, ἐγὼ
και τὴν τιμωρίαν νὰ παιδευθῶ. Ὅϊμέ, και ποῖα ἁμαρτία ὡσὰν τὴν
- 60 ἁμαρτίαν μου εὐρίσκεται; Διὰ τοῦτο δὲν ἔχω | ἀποκοτιὰ τὸν Θεόν μου 129r
νὰ κράξω και βοήθειαν νὰ τοῦ ζητήσω. Τὸ κακόν μου ὁ προφήτης
θεωρώντας, ἐπροφήτευσεν και εἶπεν: «Ἴδού, οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς

40 ὀσπίτιον : ἀσίτιον cod.

ἀπὸ σοῦ, ἀπολοῦνται». Ἐγὼ ἐμάκρυνα ἀπὸ λόγου σου, ἐγὼ καὶ ἀπο-
 λούμαι. Ἦνοιξεν ὁ Ἄδης τὸ στόμα του καὶ νὰ μὲ καταπίη σπουδά-
 65 ζει. Ἡ ἁμαρτία μου ἀμπώθει με· τὰ πόδια μου | νὰ ἀναβαίνουνσι δὲν 129V
 μποροῦσι. Στέκω τὴν ὄραν τούτην εἰς τὸ βάθος νὰ περάσω. ὦ γλυ-
 κύτατε Χριστέ, εἰς ἐσένα φωνιάζω, βοήθησόν με καὶ ἐλέησόν με, Κύ-
 ριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με.
 Ἐλεημοσύνην, ἐλεημοσύνην Χριστέ καὶ ὄχι δικαιοσύνην! Διότι ἂν θέ-
 70 λης τὰς ἁμαρτίας μου νὰ κρίνης, ποῖος | ἤμπορεῖ νὰ μὲ ὑπομείνη; 130Γ
 Ἐλέησόν με καὶ συγχώρησόν μου, διότι οἱ σαῖτες σου μὲ ἀξιώσασι
 καὶ τὴν χαρὰν τοῦ φόβου σου εἰς ἐμένα ἐβεβαιώσασι. Δὲν εὐρίσκω
 καμμίαν ἀνάπανσιν εἰς τὰ κόκκαλά μου, διατὶ αἱ ἀνομίαι μου ἐπερισ-
 75 σεύσασιν τὴν κεφαλὴν μου καὶ ὡσὰν γομάρι δυσκολοβάστακτον ἐβαρού-
 ρύνασιν εἰς τοῦ λόγου μου· ἐσαπηθήκασιν καὶ ἐβρωμέσασιν οἱ πληγές
 μου διὰ τῆς | ἀφροσύνης μου. Δὲν εὐρίσκω καμμίαν ὑγιείαν εἰς τὴν 130V
 σάρκα μου ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μου. Ὁϊμέ, καὶ τί τὸ ὄφελος εἰς τὸν
 Ἄδην νεκρὸς νὰ κατεβαίνω; Μά, ὦ γλυκύτατε Ἰησοῦ, καὶ εἰς τοὺς
 νεκροὺς θαυμάσια δὲν κάμεις; Λοιπὸν, ἀνασήκωσέ με ἀνάστεσέ με, μὲ τὴν
 80 παντοδύναμόν σου χεῖρα. Ἐσύ, Χριστέ μου, εἶπες, ἐσὺ ἔιαξες, ἐσὺ τὴν
 γνώμην σου | ἐφανερώσες, πὼς τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ δὲν θέλεις, 131Γ
 μὰ ἐπιθυμᾷς νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ ζήσῃ. Λοιπὸν εἰς ἐσένα ἐπιστρέφω,
 εἰς ἐσένα τρέχω, διὰ νὰ φύγω τὴν ὀργὴν σου. Εἰς τὰ χεῖρια σου φύλα-
 γμε, διὰ νὰ μὴ μὲ φθάσῃ τὸ σπαθὶ τῆς δικαιοσύνης σου. Πλύνε με μὲ
 85 τὰ δάκρυά μου, καθάρισέ με μὲ τοὺς ἀναστεναγμούς μου | καὶ λύσε τὰ 131V
 ἁμαρτήματά μου, ἐσύ, ὦ Θεέ μου, ἐσὺ ἡ σωτηρία μου, ἐσὺ ἡ ἐλπίς
 μου, ἐσὺ ἡ καταφυγή μου, ἐσὺ ἡ ἰατρεία μου. Ἐσύ, ὦ θεέ μου, ἐσὺ
 τοὺς νεκροὺς ἀνασταίνεις, ἐσὺ τοὺς δεσμοὺς λύεις, τοὺς παραλύτους
 ἀνορθώνεις· λοιπὸν, ἐσὺ βοήθησέ μου. Ἐγὼ εἶμαι τὸ χαῦμένον πρό-
 90 βατον καὶ ἐσὺ ὁ γλυκὺς βοσκός. ὦ Χριστέ μου, εἰς ἐσένα τρέχω καὶ
 σήκωσέ με νὰ μὴν γενῶ | ξέσκισμα τῶν πονηρῶν δαιμόνων. Ἐως πότε 132Γ
 γυρίζεις τὸ πρόσωπόν σου καὶ δὲν μοῦ ὑπακούγεις, εὐσπλαχνικέ μου
 πατέρα; Ἐλέησόν με, μὴ εἴπωσιν τὰ ἔθνη; καὶ ποῦ εἶναι ὁ θεός σου;
 Πολλοὶ λέγουσι εἰς τὴν ψυχὴν μου, πὼς δὲν ἔχω καμμίας λογιῆς σωτη-
 95 ρίαν, μὰ ἐσὺ εἶσαι ὁ ἀντιλήπτωρ μου, ἐσὺ εἶσαι ὁ βοηθός μου, ἡ δόξα
 μου, ὅπου ἐψώνεις τὴν κεφαλὴν μου· | λοιπὸν ὕψωσέ με ἀπὸ τὸ βάθος 132V
 τῆς κακίας, διὰ νὰ εἶμαι πάντα ὑψηλὸς μετὰ σένα. Νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Τέλος τῆς προσευχῆς τῆς ψυχῆς.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ